

УДК 81'255.4:791.221/.228-027.63

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-2-24>

Оксана ПОДВОЙСЬКА,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії та практики галузевого перекладу,

завідувачка кафедри іноземних мов

Херсонського національного технічного університету

(Херсон, Україна) *poloks0808@gmail.com*

Олександра ШИЛОВА,

orcid.org/0000-0002-5630-2994

студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри теорії

та практики галузевого перекладу

Херсонського національного технічного університету

(Херсон, Україна) *tiurteou@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У ЗАРУБІЖНИХ ХУДОЖНІХ КІНОФІЛЬМАХ

Пропонована стаття присвячена визначенню стратегій і способів перекладу власних назв у зарубіжних художніх кінофільмах. У статті власні назви розглядаються в контексті реалій як чинник творення національного колориту. Обґрунтовано головні аспекти, які впливають на відтворення власних імен, зокрема їхня морфологічна структура, лексичний зміст, емоційно-оцінна забарвленість, жанрово-стилістичні особливості тексту. У процесі аналізу окреслено основні шляхи та засоби перекладу ономастичних одиниць цільовою мовою. У статті розглядаються різні класифікації власних назв (онімів), а також види, які використовуються саме у кінофільмах. Виявлено, що власні назви в художніх фільмах бувають реальні та вигадані. Саме вигадані назви й імена стали основою пропонованого дослідження, оскільки вони несуть певну інформацію та характеристику, котру необхідно відтворити у перекладі. До перекладу власних назв, які не мають еквівалентів у мові перекладу, застосовуються перекладацькі трансформації. У статті наводяться стратегії, якими користуються перекладачі для перекладу власних назв. Серед них – процес наближення читача до оригіналу, прагнення зберегти лінгвістичні та культурні відмінності оригінального тексту та процес наближення оригіналу до читача, прагнення зробити оригінал більш доступним і зрозумілим у приймаючій культурі (доместикація). На вибір стратегії можуть вплинути як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні чинники, кожен із яких призводить до вибору того чи іншого методу (або декількох одночасно) на певному відрізку перекладу. Дослідивши різні способи перекладу, ми зробили висновки щодо можливості їх використання у перекладі онімів. У статті були проаналізовані такі види перекладу: транскодування, калькування, описовий переклад і заміна відповідником, а також наведені рекомендації щодо використання кожного способу. Виявлено, що вигадані власні назви в художніх кінофільмах мають лексичні, семантичні, прагматичні та культурологічні елементи, а також несуть смислове навантаження. Саме збереження цих важливих факторів зумовлює адекватність та еквівалентність вихідної форми слова.

Ключові слова: власна назва, онім, художній фільм, переклад.

Oksana PODVOISKA,

orcid.org/0000-0002-6304-5906

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Theory and Praxis of Translation,

Head of the Department of Foreign Languages

Kherson National Technical University

(Kherson, Ukraine) *poloks0808@gmail.com*

Oleksandra SHYLOVA,

orcid.org/0000-0002-5630-2994

Student of the second (master's) level of higher education

at the Department of Theory and Practice of Branch Translation

Kherson National Technical University

(Kherson, Ukraine) *tiurteou@gmail.com*

FEATURES OF TRANSLATION OF PROPER NAMES IN FOREIGN FEATURE FILMS

The proposed article is devoted to the definition of strategies and methods of translating proper names in foreign feature films. In the article proper names are considered in the context of realities as a factor of creation of national color. The main aspects that affect the reproduction of proper names are substantiated, in particular, their morphological structure, lexical content, emotional and evaluative color, genre and stylistic features of the text. In the process of analysis, the main ways and means of translating onomastic units into the target language are outlined. The article considers various classifications of proper names (onyms), as well as types that are used in movies. It was found that proper names in feature films are real and fictional. It is fictitious names that became the basis of our study, because they carry certain information and characteristics that need to be reproduced in translation. Translation transformations are applied to the translation of proper names that have no equivalents in the language of translation. The article presents the strategies used by translators when translating their own names. Among them, the process of bringing the reader closer to the original, the desire to preserve the linguistic and cultural differences of the original text and the process of bringing the original closer to the reader, the desire to make the original more accessible and understandable in the host culture (domestication). The choice of strategy can be influenced by both linguistic and extralinguistic factors, each of which leads to the choice of a method (or several at a time) at a certain point in the translation. After studying the various methods of translation cited by linguists, conclusions were drawn about the possibility of their use in the translation of onyms. The following types of translation were analyzed in the article: transcoding, tracing, descriptive translation and replacement with the corresponding one, and recommendations were given on the correct use of each method. It was found that fictional proper names in feature films have lexical, semantic, pragmatic and culturological elements, as well as carry a semantic load. It is the preservation of these important factors that determines the adequacy and equivalence of the original form of the word.

Key words: proper name, onym, feature film, translation.

Постановка проблеми. Кіноіндустрія сьогодні займає одну із провідних позицій у масовій культурі, що стає приводом для щорічного виходу у світовий прокат сотень кінострічок. Художні фільми покликані розважати, просвіщати та надихати глядача. Зарубіжні фільми надають аудиторії можливість дізнатися щось нове про людей і культуру країн, що беруть участь у їх створенні. Нині дуже важливо приділяти увагу перекладам кінофільмів і роботі перекладачів над перекладом фільмів певних жанрів (фільмів жахів, драм, бойовиків, детективів тощо) задля формування певної «стратегії» роботи над конкретним фільмом. Специфіка перекладу відеоматеріалу пов'язана насамперед із тим, що такий переклад має ознаки як письмового, так і усного перекладу. Актуальність пропонованого дослідження зумовлена необхідністю розробки методик якісного перекладу власних назв, зокрема ефективних перекладацьких прийомів, які даватимуть змогу найадекватніше передати їх в аудіовізуальних творах.

Аналіз досліджень. Сьогодні є багато фахівців, які вивчають і досліджують проблеми кіноперекладу, зокрема Г. Г. Слишкін, М. А. Єфремова, М. С. Снеткова, Г. В. Денисова, Н. С. Антонюк, М. М. Берді, Д. М. Бузаджи, Л. В. Горшкова, Ю. М. Лотман, Р. О. Матасов та ін.

Питання перекладу власних назв віддавна було предметом зацікавлень лінгвістів і перекладознавців. Дослідження інформації, компресованої у власних назвах, відображене у працях Л. В. Гнаповської, О. В. Суперанської, О. Ф. Пєфтієва,

Д. І. Єрмоловича, В. Д. Бондалетова, Л. А. Веденської. На думку цих фахівців, головне завдання перекладача – зробити переклад власних назв адекватним іншомовному оригіналу, аби реципієнт отримав повне розуміння реалії, що передається ними.

Мета статті полягає в аналізі семантичної та стилістичної основи власних назв у перекладі антропонімів вибраних кінофільмів і створення фахових настанов для перекладачів і редакторів перекладу під час опрацювання цієї лексичної групи при підготовці перекладу телевізійних продуктів.

Мета передбачає вирішення таких завдань: визначити особливості перекладу власних назв, виокремити складнощі цього процесу, сформулювати методику перекладу власних назв.

Виклад основного матеріалу. Задля правильного усвідомлення значення та специфіки перекладу власних назв слід визначити їх окрему лексичну групу та встановити їхні відмінності від інших схожих лексем, зокрема загальних іменників. Загальні іменники позначають певну сукупність подібних предметів. У мовленні вони можуть стосуватися або якогось одного предмета із цієї сукупності, або всіх цих предметів відразу як конкретної категорії (наприклад, *човен, хлопчик, установа, журнал*), але часто виникає необхідність виділити якийсь предмет із сукупності подібних предметів незалежно від ситуації спілкування і не називаючи уточнюючих ознак. У такому разі зручно надати цьому предмету

окрему назву (ім'я), якою не можна буде називати інший схожий предмет. Така назва називається власною (Влахов, 1980: 48).

Власна назва (онім) – слово, словосполучення або речення, яке служить для виділення названого ним об'єкта із ряду подібних, індивідуалізуючи й ідентифікуючи цей об'єкт (Ярцева, 1990: 473). Їх можна повністю зрозуміти лише у зв'язку з тими об'єктами, які вони називають. Власні назви – категорія індивідуальності, своєрідності, неповторності у часі та просторі. У конкретній ситуації вони орієнтуються на часову співвіднесеність з об'єктом. Власні назви – це частина лексики, що пов'язана з потребами суспільства та зумовлена соціально-історичними, економічними, соціокультурними факторами (Кочерган, 2005: 368).

За класифікацією М. П. Кочергана, власні назви поділяються на: 1) антропоніми (імена людей); 2) топоніми (географічні назви); 3) теоніми (назви божеств); 4) зооніми (клички тварин); 5) астрононіми (назви небесних тіл); 6) космоніми (назви зон космічного простору і сузір'їв); 7) хрононіми (назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями); 8) ідеоніми (назви об'єктів духовної культури); 9) хрематоніми (назви об'єктів матеріальної культури) та ін. (Кочерган, 2005: 353–364).

В онімах міститься інформація саме про конкретний предмет і його властивості. Ця інформація може повідомляти багато або мало і в різних сферах спілкування буває по-різному поширена. Якщо ця інформація стає поширеною у масштабах усього мовного колективу, то це свідчить про те, що відомості про цей предмет є частиною мовного значення власної назви (Бархударов, 2010: 135).

Власна назва, зокрема ім'я, у художньому кінофільмі нерідко виступає засобом розкриття персонажа, його характеристик, а певні географічні назви можуть сприяти виникненню відповідних асоціацій, наприклад, з історичними подіями, територіальним колоритом чи національними героями. Власні назви, значення яких є національно зумовленими, мають також властивість відображати етнічну мовну картину світу і вважаються невичерпним джерелом пізнання іншомовного культурного середовища. Питання про те, чи належать власні назви до реалій, суперечливе і розглядалося багатьма вченими.

Реалія як важливе поняття в лінгвістиці та перекладознавстві у словниках поки не зафіксоване, однак цим питанням вже давно займаються багато лінгвістів, і сьогодні існує ціла низка визначень. Згідно з визначенням С. Влахова і С. Флоріна ре-

алії – це слова (і словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу і чужі іншому; будучи носіями національного та / або історичного колориту, вони зазвичай не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, а отже, не піддаються перекладу «на загальних підставах», вимагаючи особливого підходу (Влахов, 1980: 175). Багато дослідників також користуються замість поняття «реалія» поняттям «безеквівалентна лексика».

Л. С. Бархударов під терміном «безеквівалентна лексика» розуміє «стійкі словосполучення / вирази, які не мають еквівалентів серед лексичних одиниць іншої мови» (Бархударов, 2010: 240). В. Н. Комісаров розпізнає безеквівалентну лексику як «позначення специфічних явищ, що притаманні певній культурі та є продуктом кумулятивної функції мови і можуть розглядатися як джерело знань, присутніх у свідомості мовців» (Комісаров, 1980: 47). Лінгвісти С. П. Флорін і С. І. Влахов пропонують своє визначення безеквівалентної лексики, яке досить помітно звужує її рамки. У їх розумінні безеквівалентна лексика – це «лексичні одиниці, котрі не мають перекладацьких еквівалентів у жодній мові» (Влахов, 1980: 155). Вчені пропонують відрізнити реалії від такої лексики, оскільки безеквівалентна лексика є більш широким поняттям, ніж реалії.

Для теорії та практики перекладу велике значення мають реалії, що відображають явища, характерні іншій культурі. Серед ономастикону до такого виду реалій відносять імена та прізвиська людей (антропоніми). При роботі над цією групою перекладач має концентрувати увагу на культурно-історичній, лінгвокультурологічній інформації, кодованій у цих власних назвах. Перекладач має перекласти ці реалії так, щоб вони функціонували як маркери, що коригують процес розуміння серіалу, тобто сприяли ефективному перегляду аудіовізуального продукту (Казакова, 2002: 215).

На думку П. Ньюмарка, власні імена передають енциклопедичну інформацію, у них немає ні семантичного значення, ні додаткової конотації, тому найбільш оптимальний спосіб їх перекладу – відтворення графічної оболонки слова з мови першотвору мовою друготвору (Newmark, 1988: 74). Насправді ж власні назви у художньому творі та художньому фільмі стосуються конкретного об'єкта і виконують символічну функцію. Ім'я героя реалізується через його звучання і морфологічне оформлення, тобто має характерологічне застосування, є елементом характеристики

персонажа. Як зазначає К. Б. Зайцева, правильно підібране ім'я не лише показує зв'язок форми і значення, але й підсилює емоційне враження (Зайцева, 2005: 267) і часто має, отже, прагматичне значення. Тому у перекладі власних імен важливо з'ясувати їх семантику, якій перекладач і редактор перекладу повинні приділити найбільшу увагу у процесі адаптації мовою друготвору.

Переклад – процес міжмовної та міжкультурної комунікації, під час якого на підставі цілеспрямованого перекладацького аналізу вихідного тексту створюється вторинний, перекладений текст, який замінює вихідний текст у новому мовному і культурному середовищі (Суперанська, 1973: 7).

Передача власних назв під час перекладу фільмів становить особливі труднощі, оскільки кваліфікований перекладач має перекласти текст фільму якнайближче до оригіналу, зберегти форму, синхронність першотвору, а також зробити його максимально зрозумілим для цільової аудиторії. Мова персонажів фільму – це авторська стилізація звичайної розмовної мови, яка часто складається із різних регістрів (наприклад, вульгаризмів чи офіційного стилю), що перекладач повинен зберегти при роботі над текстом під час перекладу (Бережна, 2007: 63).

Таким чином, варто зазначити, що власні назви не лише виконують називну функцію, а й передають певне значення. Перекладацький аналіз власних назв передбачає вивчення їхньої структури та семантики, урахування позамовного оточення – культурно-історичної інформації та комплексу різноманітних асоціацій. Семантика антропоніма відбиває головні риси персонажа, тому є важливою для розуміння як загального контексту, так і міжкультурних альясів.

Телевізійний переклад подібний до перекладу художньої літератури, головним критерієм якого є не тільки адекватність лексики та сюжету авторському тексту, а й збереження індивідуального авторського стилю. Серед ключових проблем перекладу – відтворення особливостей певної культури, що безпосередньо пов'язане з перекладом власних назв, які й забезпечують відповідні культурні альяси (Коломієць, 2004: 522).

Прагнення зберегти за об'єктом унікальне ім'я має на меті цілу низку завдань. Частина науковців зауважує, що під час відтворення цього про шарку лексичних одиниць необхідно виділити національний колорит чи своєрідність власної назви та відтворити засобами цільової мови сукупність асоціацій, які властиві носіям цієї мовної культури. Перекладаючи власні назви, зокрема промовисті, необхідно врахувати різноманітні аспекти:

морфологічну структуру антропоніма/топоніма, лексичний зміст, емоційно-оцінну забарвленість, жанрово-стилістичні особливості тексту, а також жанр кінофільму. На вибір стратегії перекладу власного імені впливають не тільки суб'єктивні переваги перекладача, а й об'єктивні чинники, до яких Л. В. Коломієць відносить: цільову аудиторію перекладу і стан цільової полісистеми; кількість наявних перекладів певного твору в цільовій літературі (адже потреба у форенізації виникає особливо гостро, коли створюється велика кількість адаптаційних перекладів, які збільшують відстань між читачем і оригіналом); функцію оригіналу в цільовій літературній полісистемі (Якимчук, 2007: 12).

У перекладознавстві термін «стратегія» використовується для позначення широкого спектру дій перекладача – від вибору тексту до вибору способу передачі певних мовних одиниць. Стратегію визначають як усвідомлений план вирішення конкретної перекладацької проблеми, яка виникає під час перекладу тексту або його фрагмента, одночасно акцентується увага на свідомому характері перекладу, на відміну від нестратегічних процесів (Ordudari, 2007: 43). Більшість вчених до стратегій передачі власних назв відносять форенізацію і доместикацію. Першу стратегію трактують як процес наближення читача до оригіналу, прагнення зберегти лінгвістичні та культурні відмінності оригінального тексту. Її головна функція – введення нових стилів, висловлювань, засобів і прийомів у мову перекладу, збагачення національної культури через контакт з іноземною. Друга стратегія (доместикація) розглядається як процес наближення оригіналу до читача, прагнення зробити оригінал більш доступним і зрозумілим у приймаючій культурі. Розвиток вже наявної у цільовій культурі літературної традиції – її головне призначення (Ребрій 2009: 218).

Досліджуючи реалізацію власних назв, А. П. Якимчук акцентує увагу на таких стратегіях їх передачі, як запозичення, узагальнення (власна назва відкидається, замість неї з'являється більш загальне поняття); запозичення і пояснення; заміна поняттям зі схожою функцією в контексті цільової мови; звернення до культури оригіналу, використання назви з культури мови перекладу, виходячи із припущення, що читачеві перекладу воно може бути більш відоме, ніж те, що використано в оригіналі (Якимчук, 2007: 15).

На думку М. В. Бережної, стратегія роботи перекладача над передачею власних назв зводиться до тринадцяти етапів, внаслідок яких приймається рішення щодо способів їх реалізації

мовою перекладу, обираються типи ономастичних відповідників і методи їх формування. Так, на першому етапі роботи над передачею імен і назв перекладачу необхідно переконатися в тому, що перед ним власне ім'я або назва. На другому етапі потрібно встановити, до якого класу предметів належить це ім'я. Національно-мовна належність та інші характеристики сигніфіката встановлюються на третьому етапі. Четвертий етап передбачає визначення числа власного імені. На п'ятому етапі перекладачеві слід з'ясувати, чи має власна назва традиційні відповідники. Встановивши їх відсутність, на шостому етапі аналізують можливість його перенесення в переклад в оригінальному написанні. На сьомому етапі за неможливості прямої передачі необхідно вибрати метод передачі формальної подібності (транскрипцію або транслітерацію). Поряд із зазначеними методами на цьому етапі також може бути застосований метод транспозиції імені власного з ресурсів мови перекладу. Перевірка отриманого результату на милозвучність здійснюється на восьмому етапі. Дев'ятий етап присвячений перевірці відповідності на входження в синтагматичну і парадигматичну систему мови перекладу. На десятому етапі перекладачеві слід переконатися, чи збережена рівнозначність імені при передачі формально різних його варіантів. Перевірка збереження у перекладі аспектів значення власної назви виконується на одинадцятому етапі. На дванадцятому етапі перекладач встановлює, чи має власна назва внутрішню форму, і якщо так, то визначає її актуальність. На тринадцятому етапі відбувається аналіз перекладу з погляду його еквівалентності оригіналу (Бережна, 2007: 64).

Відзначимо, що основні принципи перекладу власних назв були закладені ще В. С. Виноградовим у його фундаментальному дослідженні «Вступ до перекладознавства». Творчість у перекладі імен, на його думку, починається тоді, коли перекладач стикається з так званими смисловими (значущими, важливими, такими, що «говорять») іменами та прізвиськами. Тоді ж виникає і перекладацька проблема, пов'язана з аналізом суті та функції значущих імен у тексті та способом їх передачі при перекладі. Виконуючи переклад власного імені, перекладач використовує одну із двох моделей: 1) чиста основа; 2) основа + ономастичний формант = власна назва (Виноградов, 2001: 170).

Таким чином, на вибір стратегії можуть вплинути як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні чинники, кожен із яких призводить до вибору того чи іншого методу (або декількох одночасно) на пев-

ному відрізку перекладу (Коломієць, 2004: 386).

Аксіоматично, що у жодному художньому творі немає випадкових власних імен. Це не означає, що кожне ім'я свідомо розраховане на певну змістовну асоціацію, проте автори ретельно обирають імена для своїх персонажів і враховують безліч факторів різного соціокультурного і мовностилістичного рівня. Вивчення ранніх редакцій творів великих майстрів слова свідчить про те, наскільки вимогливо підходили вони до називання героїв і як глибоко розуміли, що ім'я є важливим компонентом цілісного образу (Ordudari, 2007: 23). Зазвичай при наданні персонажу імені автор закладає в нього певне значення, яке відповідає характеру героя. При номінації героїв реалізуються основні функції власного імені у сюжеті: ідентифікації та виділення його носія з ряду інших персонажів (Казакова, 2002: 215).

Загалом можна констатувати, що вибір тієї чи іншої можливості передачі власних імен, що зберегли певну семантику, тобто вибір транслітерації або перекладу, зумовлений традицією, з якою не можуть не рахуватися перекладачі навіть у тих випадках, коли вони зустрічаються з вигаданими іменами або прізвиськами.

В. С. Виноградов виокремив такі способи перекладу: транскрипцію або транслітерацію, калькування, гіпо-гіперонімічний переклад, ототожнювання, перифрастичний переклад (Виноградов, 1978: 174). Т. Р. Кияк надає дещо іншу класифікацію перекладу: транскрипція, гіпо-гіперонімічний переклад, уподібнення, міжмовна конотативна транспозиція, дескриптивна перифраза або перифрастичний переклад, комбінована реномінація, ситуативний відповідник, калькування (Кияк, 1987: 110). За будь-якого способу незмінною для перекладача є настанова: внутрішня форма (зміст, наповненість) має відповідати зовнішній (формі вираження, тобто морфологічній формі).

Вивчення різних підходів до способів передачі власних назв, запропонованих С. Влаховом і С. Флоріним, В. Виноградовим, І. Корунцем, Л. Бархударовим та ін., уможливило висновок, що іншомовні власні назви передаються українською мовою найчастіше за допомогою транскрипції, транслітерації, транспозиції або калькування.

1. **Транскрипція.** Перекладацька транскрипція – це формальне пофонемне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови, що перекладає, фонетична імітація вихідного слова (Влахов, 1980: 248). Використання перекладацької транскрипції представляє вихідне слово в перекладному тексті у формі, пристосованій до характеристик мови, яка перекладає. Ця трансфор-

мація може бути використана у перекладі власних назв чи реалій за відсутності ЛО. Цей прийом відповідає основній вимозі дублювання – лабіальній синхронізації. Транскрипція – винайдення якомога точнішого відповідника через запис звучання слів мови-джерела графемами мови-реципієнта. За О. Суперанською, основним посередником передачі запозичених слів є практична транскрипція, а саме перекодування іншомовних слів у свої з наступним записом за допомогою літер алфавіту мови-реципієнта без використання якихось додаткових знаків і без надання літерам додаткових значень (Суперанська, 1973: 36).

При передачі слова за допомогою транскрипції воно записується літерами мови перекладу, враховуючи еквівалентність звуків і подібність звучання слова вихідною мовою (Кочерган, 2005: 167). Не всі звуки мають свої точні еквіваленти в інших мовах, тому можуть існувати різні варіанти транскрипції. Для передачі українською мовою зазвичай використовуються ті варіанти, що є близькими до її природи. Наведемо приклади транскрибованих власних імен у досліджуваних художніх фільмах: англ. *Mirandau Goshawku* – укр. *Міранда Гошоук*, англ. *Arsenius Jigger* – укр. *Арсеніус Джиггер*.

Хоч основною функцією власних назв і є ідентифікація предмету в будь-якому мовному колективі, оніми мають національно-мовну належність. Оніми завжди є реаліями. У мові вони називають єдині у своєму роді справді реальні або вигадані об'єкти думки, особи або місця. Кожна така власна назва здебільшого несе в собі інформацію про її локальну і національну належність.

За допомогою транскрипції передається велика кількість власних назв у художніх кінофільмах, таких як назви осіб, географічних об'єктів, небесних тіл, установ, організацій, морських і річкових суден, фірм, готелів, ресторанів, газет, журналів, сценічних постановок тощо. Транскрибовані оніми та інші реалії є елементами перекладу, що у своїй словесній звуковій формі зберігають певну національну своєрідність.

Не все у транскрипції можна формалізувати. Коли транскрипція є компонентом великої системи художнього перекладу, її норми неможливо повністю уніфікувати, тому велике значення має художнє відчуття перекладача.

Спосіб транскрипції у досліджуваних кінофільмах застосований у перекладі таких імен, як *Sprout* – *Спраут*; *Hooch* – *Гуч*; *Nathan* – *Нейт*; *Ben* – *Бен*; *Miles* – *Майлз*.

2. Транслітерація – це формальне відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою алфа-

віту мови перекладу; буквена імітація форми початкового слова. Цей метод використовується в тому випадку, коли мови користуються різними графічними системами для запису слів. Таким чином, графічні одиниці однієї мови передаються за допомогою графічних одиниць, які певним чином є їхнім відповідником з іншої мови (Кочерган, 2005: 355).

Під час транслітерації слово передається по літерам з урахуванням таблиці відповідностей символів. Перевагою транслітерації над транскрипцією є її простота, можливість застосування додаткових знаків і менша кількість неоднозначностей.

Оскільки за транслітерації звуковий образ іншомовної власної назви спотворюється, під час передачі українською мовою у перекладі художніх фільмів вона застосовується не так часто. Зазвичай транслітерація використовується під час складання бібліографічних покажчиків та організації каталогів, наприклад, коли потрібно зібрати в одному місці каталогу опис усіх творів вітчизняного автора іноземними мовами (Кочерган, 2005: 136). За допомогою транслітерації передаються також хремотоніми, деякі антропоніми, теоніми та топоніми.

Іншим прийомом транслітерації є формальне літерне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови, що перекладає, буквена імітація форми вихідного слова (Комісаров, 1980: 48). Транслітерацію і транскрипцію використовують для перекладу власних імен, назв народів і племен, географічних назв, найменувань ділових установ, компаній, фірм, періодичних видань, назв спортивних команд, стійких груп музикантів, рок-музикантів, культурних об'єктів та ін. Так, у фільмі «Однокласники» 2011 р. способом транслітерації перекладено імена *Charlie* – [*'tʃ:li*] – *Чарлі*, *Sebastian* – [*sebastian*] – *Себастьян*.

Транскрипція і транслітерація – найлаконічніші способи перекладу. У контексті слів рідної мови такі слова надають предмету конотацій небуденності, оригінальності. Наведемо приклади власних назв, у перекладі яких були застосовані ці способи: «*Vincent and Theo*» – «*Вінсент і Тео*», «*Graceland*» – «*Грейсленд*», «*Bintou*» – «*Бінту*», «*Beuys*» – «*Бойс*».

3. Калькування – це метод передачі лексичної одиниці оригіналу за допомогою заміни її складників (морфем або слів) їх лексичними аналогами в мові перекладу. За допомогою калькування з'явилася велика кількість різноманітних прихованих запозичень у міжкультурній комунікації. Це відбулося внаслідок того, що зустрічалося багато

випадків, коли застосування транслітерації було неможливим із певних міркувань.

Під час використання цього способу передачі часто необхідно застосовувати певні трансформації, бо, на відміну від попередніх способів, калькування не завжди є простою механічною операцією. Змінам нерідко підлягають афікси, відмінкові форми, порядок і кількість слів у словосполученнях, синтаксичний чи морфологічний статус слів та ін. (Комісаров, 1980: 122).

За допомогою калькування часто відтворюють назви художніх творів: англ. «*A Study of Recent Developments in Wizardry*» – укр. «Дослідження останніх тенденцій чарівництва», «Schultze Getsthe Blues» – «Шульце грає блюз». Географічні назви місів, океанів, морів, гір, озер, що включають у себе частини, що перекладаються, передаються з використанням калькування: англ. *Black Forest* – укр. *Чорний ліс*.

Якщо назва містить слова, значення яких забуте або з певних причин не перекладається, застосовується змішаний метод – загалом зберігається принцип калькування, але частина назви передається за допомогою транскрипції (Бережна, 2007: 98): англ. *Godric's Hollow* – укр. *долина Годрика*. Інколи у перекладі назв історичних подій і періодів чи культових об'єктів існує два відповідники, такі як калька і транскрипція, або дві різні кальки.

Калька також є найкращим методом передачі «промовистих» імен, оскільки може найбільш влучно охарактеризувати персонажа, наприклад, *Blue Beard* – *Синя борода*, *Pippi Longstocking* – *Пенні Довганпчоха*, *Nevil Longbottom* – *Невіл Довгонпнс*. Вибір варіанту передачі слова визначається словником, проте в деяких випадках необхідне самостійне рішення перекладача. Загалом перекладач має надавати перевагу точності й естетичності перекладу. Суть перекладу в тому, щоб донести певну інформацію, а якщо вона неповна (що часто трапляється, коли перекладач користується транслітерацією чи транскрипцією) чи має важкий для сприйняття формат (що інколи стається внаслідок застосування калькування), то такий переклад можна вважати невдалим. Поєднання двох методів перекладу в таких випадках є найкращим способом, проте необхідність розгортання або згортання структури оригіналу є певним ускладненням.

Висновки. Отже, власні назви в художніх фільмах виступають засобом розкриття персонажа, його характеристик, а певні географічні назви можуть сприяти виникненню відповідних асоціацій, наприклад, з історичними подіями, територіальним колоритом чи національними героями. Тому перекладач має точно передати це у перекладі, не змінивши асоціативний ряд і конотацію власної назви. Насамперед необхідно визначити, чи вигадане ім'я перед нами, чи реальне, а також для якої цілі воно було використане в тексті оригіналу. Далі необхідно визначити, чи існують еквіваленти в мові перекладу для цих власних назв, якщо ні, маємо визначити спосіб перекладу цих лексичних одиниць. За результатами дослідження, власні назви українською мовою перекладаються способом транскодування (транскрипція та транслітерація), калькуванням, деякі перекладаються описовим перекладом і повною заміною вихідної назви (аналогом). Обов'язково необхідно визначити лексичний, прагматичний і семантичний аспекти, щоб переклад назви був адекватним. Одна з головних задач перекладача під час роботи над перекладом власних назв у художніх кінофільмах – зберегти синхронність тексту та наблизити кількість слів до оригіналу, тому описовий переклад онімів використовується дуже рідко і зазвичай не виконує зазначені вимоги. Транслітерація використовується за умови, що власна назва не несе семантичного навантаження, наявність якого необхідно зберегти у перекладі для надання характеристики персонажу, місця тощо. Таким способом зазвичай користуються для перекладу імен. Калькування використовують для вигаданих імен, внутрішню структуру яких необхідно передати у перекладі, тому що вона може нести інформацію про героя, його характеристику, етнічну належність. Такі імена мають бути тотожні оригінальній назві, повинні зберегти семантичну та стилістичну схожість. Аналог чи повну заміну власної назви використовують, якщо культурологічний аспект не зрозумілий глядачу мови реципієнта. Підсумовуючи, слід зазначити, що для адекватного перекладу власної назви в художньому кінофільмі, за відсутності еквівалента в мові перекладу, необхідно визначити та зберегти лексичний, семантичний, прагматичний і культурологічний елементи, вибравши правильну стратегію перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод. *Вопросы общей и частной теории перевода*. Москва : Международные отношения, 2010. 240 с.
2. Бережна М. В. Тринадцать этапов перекладу власних імен та назв. *Вісник СумДУ. Серія Філологія*. 2007. Т. 2. С. 62–66.
3. Виноградов В. Лексические вопросы перевода художественной прозы. Москва : Изд-во МГУ, 1978. С. 174.
4. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва : Междунар. отношения, 1980. 342 с.
5. Казакова Т. А. Практические основы перевода. Санкт-Петербург : Союз, 2002. 320 с.
6. Коломієць Л. В. Концептуально методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії) : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. 522 с.
7. Комиссаров В.Н. Лингвистические основы научно-технического перевода. Пособие по научно-техническому переводу. Москва : Просвещение, 1980. 342 с.
8. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ : Академія, 2005. 368 с.
9. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения. Киев : Вища школа, 1989. 110 с.
10. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. Ярцевой В. Н. Москва : Советская энциклопедия, 1990. С. 473–474.
11. Ребрій О. В. Системний підхід до вироблення стратегії перекладу. *Вісник ХНУ. Серія: Перекладознавство*. 2009. № 848. С. 215–220.
12. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. Москва : Наука, 1973. С. 7.
13. Якимчук А. П. Лінгвокультурна комунікація як випробовування для перекладача. 2007. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2023/1/17.pdf>.
14. Newmark P. A. Textbook of Translation. New York, 1988. P. 310.
15. Ordudari M. Translation Procedures, Strategies and Methods. 02.09.2007. URL: <http://translationjournal.net/journal/41culture.htm>.

REFERENCES

1. Barkhudarov L. S. Yazyk i perevod [Language and translation]. Issues in the General and Private Theory of Translation. Moscow : Mezhdunarodnyye otnosheniya, 2010. 240 p. [in Russian].
2. Berezhna M. V. Trynadtsyat' etapiv perekladu vlasnykh imen ta nazv. [The three stages of translating own names and titles]. Bulletin of SumDU. Philology series. 2007. Volume 2. pp. 62–66. [in Ukrainian].
3. Vynogradov V. Leksychni pytannya perekladu khudozhn'oyi prozy. [Lexical Issues in the Translation of Fiction]. Moscow : Moscow State University Press, 1978. pp. 174 [in Russian].
4. Vlakhov S., Floryn S. Neperevodimoye v perevode. [The untranslatable in translation]. Moscow : Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1980. 342 p. [in Russian].
5. Kazakova T. A. Prakticheskiye osnovy perevoda. [Practical translation basics]. Saint Petersburg : Soyuz, 2002. 320 p. [in Russian].
6. Kolomiyets' L. V. Kontseptual'no metodolohichni zasady suchasnoho ukrayins'koho poetychnoho perekladu (na materialy perekladiv z anhliys'koyi, irlands'koyi ta amerykanskoj poeziyi) [Conceptually methodological principles of modern Ukrainian poetic translation (based on translations from English, Irish and American poetry)]: monograph. Kyiv: Kyiv University Publishing and Printing Center "Kyiviv'skyi universytet", 2004. 522 p. [in Ukrainian].
7. Komisariv V. N. Linhvistychni osnovy naukovo-tekhnichnoho perevoda. [Linguistic foundations of scientific and technical translation]. A guide to scientific and technical translation. Moscow: Prosveshcheniye, 1980. 342 p. [in Russian].
8. Kocherhan M. P. Vstup do movoznavstva [Introduction to linguistics]. Kyiv: Akademiya, 2005. 368 p. [in Ukrainian].
9. Kyiak T. R. Linhvistychni aspekty terminoznavstva. [Linguistic Aspects of Terminology]. Kiev : Vyshcha shkola, 1987. 110 p. [in Russian].
10. Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar'. [Linguistic Encyclopaedic Dictionary]. ed. by V. N. Yartseva. Moscow : Sovetskaya Encyclopaedia, 1990. pp. 473–474. [in Russian].
11. Rebriy O. V. Systemny pidkhid do vyroblennya stratehiyi perekladu. [A systematic approach to developing a translation strategy.]. Bulletin of KhNU. Series: Translation Studies. 2009. № 848. pp. 215–220. [in Ukrainian].
12. Superanskaya A. V. Obshchaya teoriya imeni sobstvennogo. [General theory of an own name]. Moscow: Nauka, 1973. pp. 7. [in Russian].
13. Yakymchuk A. P. Linhvokult'urna komunikatsiya yak vyprovovuvannya dlya perekladacha. [Linguo-cultural communication as a test for a translator]. 2007. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2023/1/17.pdf> [in Ukrainian].
14. Newmark P.A. Textbook of Translation. New York, 1988. pp. 310.
15. Ordudari M. Translation Procedures, Strategies and Methods. 02.09.2007. URL: <http://translationjournal.net/journal/41culture.htm>